

Återställning av ytskikt på Trädgårdsgatan

L2011:4081

Innerstaden 1:3/Trädgårdsgatan

Linköpings stad och kommun

Östergötlands län

Roger Lundgren

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet/kvarter	Innerstaden 1:3/Trädgårdsgatan
Socken/stad	Linköping
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämning	L2011:4081 (RAÄ Linköping 153:1)
Koordinater (N/E)	6474400, 536210
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH2000
Mätteknik	Manuell inprickning/ortofoto
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-5231-2020
Länsstyrelsens handläggare	Åsa Westin
ÖM dnr	333/20
ÖM projektnr	1651
KMR uppdragsnummer	202100165
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Linköpings kommun
Projektledare	Roger Lundgren
Biträdande projektledare	-
Personal	-
Rapportansvarig	Roger Lundgren
Fältarbets tid	2020-12-07 – 22-09-14 intermittent
Totalt undersöktes	ca 730 m ²
Fynd	Nej
Foto	Ja
Analys	-
Grafik	Roger Lundgren
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Återställning av ytskikt på Trädgårdsgatan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Antikvarisk bakgrund.....	4
Syfte och Metod.....	4
Resultat	4
Referenser	10
Bilaga 1 Anläggningsbeskrivningar	11
Bilaga 2 Foton	12

Omslagsbild: Schaktning i Trädgårdsgatan. Foto mot Ö, Roger Lundgren, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

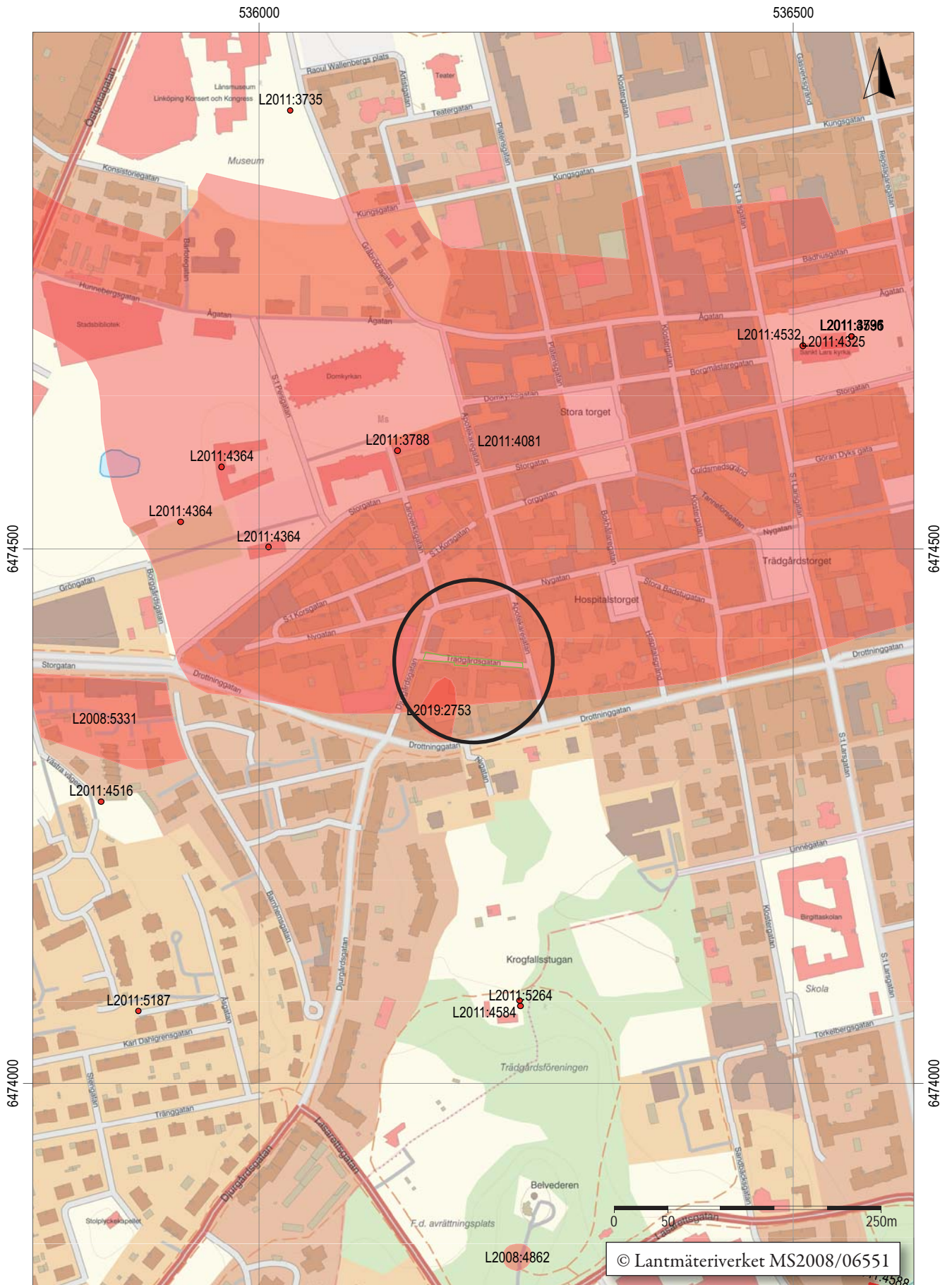
Sammanfattning

Under perioden december 2020 till februari 2021 utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning på Trädgårdsgatan, Linköpings stad och kommun, Östergötland. Arbetet utfördes på uppdrag av Linköpings kommun. Schaktningsövervakningen omfattade drygt 700 m² schakt. I schaktet kunde huvudsakligen blandade raseringsmassor observeras. I en något djupare del avsedd för en dagvattenledning påträffades rester av en möjlig träkonstruktion. I schaktet som helhet framkom sparsamt av större arkeologiskt intresse.

Roger Lundgren
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Topografiska webbkartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Östergötlands museum utförde under perioden december 2020 till februari 2021 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning på Trädgårdsgatan i Linköpings stad och kommun, Östergötland. Undersökningen utfördes med anledning av att Linköpings kommun beslutat att förbättra gatumiljön i området med bland annat markvärmeslingor, trädplanteringar med mera. Schaktningsarbete skulle därmed komma att utföras inom utbredningsområdet för Linköpings medeltida och historiska stadsområde, L2011:4081 (RAÄ-nr Linköping 153:1). Undersökningen verkställdes enligt beslut av Länsstyrelsen Östergötland och bekostades av Linköpings kommun. Ansvarig för undersökningen var antikvarie Roger Lundgren, vilken även svarar för denna rapport.

Antikvarisk bakgrund

Det aktuella arbetsföretaget utgör en del av ett större flerårigt åtgärdsprogram som Linköpings kommun låtit utföra inom och i anslutning till Apotekaregatan. För ytterligare information om de övriga delprojekten samt projekten i allmänhet kan med fördel Romedahl 2021 konsulteras.

Undersökningsområdet utgörs i princip av Trädgårdsgatans nuvarande sträckning. Trädgårdsgatan är belägen i södra delen av det som brukar betecknas som Linköpings medeltida stadslager L2011:401 (RAÄ-nr Linköping 153:1). Stadslagets registrerade utbredning motsvarar i huvudsak stadens omfattning såsom den framgår av bevarat kartmaterial från 16- och 1700-tal. Utifrån detta kartmaterial kan konstateras att Trädgårdsgatan sannolikt har ett medeltida ursprung. Gatusträckningen synes i stort sett vara oförändrad alltifrån det första kända kartbelägget år 1651 fram till nu – även om gatan under en period haft en förlängning västerut genom nuvarande kvarteret Elddonet, vilket förklarar kvartersbebyggelsens något oortodoxa utformning.

Området på södra sidan av Trädgårdsgatan utgörs av kvarteret Eddan. Inför den befintliga bebyggelsen inom kvarteret genomfördes undersökningar 2014 och 2017 då, enligt uppgift i KMR, bland annat odlingsmark, bebyggelseämningar samt några medeltida dammar för fiskodling påträffades.

Syfte och Metod

Syftet med undersökningen var i första hand att tillse att fornlämning L2011:401 (RAÄ-nr Linköping 153:1) berördes i så liten omfattning som möjligt. Framkomna lämningar skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Undersökningen genomfördes i form av en schaktningsövervakning i samband med att det aktuella arbetet utfördes. Schaktningsarbetet genomfördes med hjälp av planskopförsedd grävmaskin som skiktvis grävde sig ner tills att det önskade schaktdjupet uppnåddes. Schaktet dokumenterades genom beskrivning och fotografering samt plottning på plan. Plottningen utgick från ortofotokomposit framtagna medelst fotogrammetri som sedan sammankopplades med digitala positionsdata från Lantmäteriet.

I samband med undersökningen har lämpliga digitala arkiv och resurser konsulterats, bland annat Kulturmiljöregistret KMR, Lantmäteriets ArkivSök, Alvin samt stadsplaner från år 1651, 1696, 1700 respektive 1757. Inga analyser utfördes och inga föremål togs tillvara i samband med undersökningen. Dokumentationsmaterial i form av datafiler, digitalfoton samt fotogrammetriska ortofotokomposit förvaras på Östergötlands museum

Resultat

Schaktningsarbetet i Trädgårdsgatan påbörjades vid korsningen mot Djurgårdsgatan och omfattade först västra hälften av gatans sträckning för att sedan skifta riktning genom att hoppa till korsningen mot Apotekaregatan och schakta ut den återstående hälften österifrån. Arbetet berörde huvudsakligen själva gatuområdet och inbegrep inte trottoaren/promenadstråket på gatans norra sida där någon urschaktning således inte gjordes. Detsamma gällde motsvarande ytor framför det nybyggda kvarteret Eddan i söder.

Urschaktningen utfördes etappvis och varvades med successiv återfyllning med nya bärlagermassor. I och med att huvudsyftet med arbetsföretaget var att modernisera/återställa ytskiktet i gatumiljön uppgick schaktdjupet huvudsakligen till omkring 0,60–0,70 m. Schaktdjupet mätades utifrån den beräknade höjdnivån på det framtida och färdigställda ytskiktet. I schaktets östra del utfördes i gatans Trädgårdsgatans

Figur 3. Foto mot V, Roger Lundgren, ÖM.

Figur 4. Foto mot V, Roger Lundgren, ÖM.

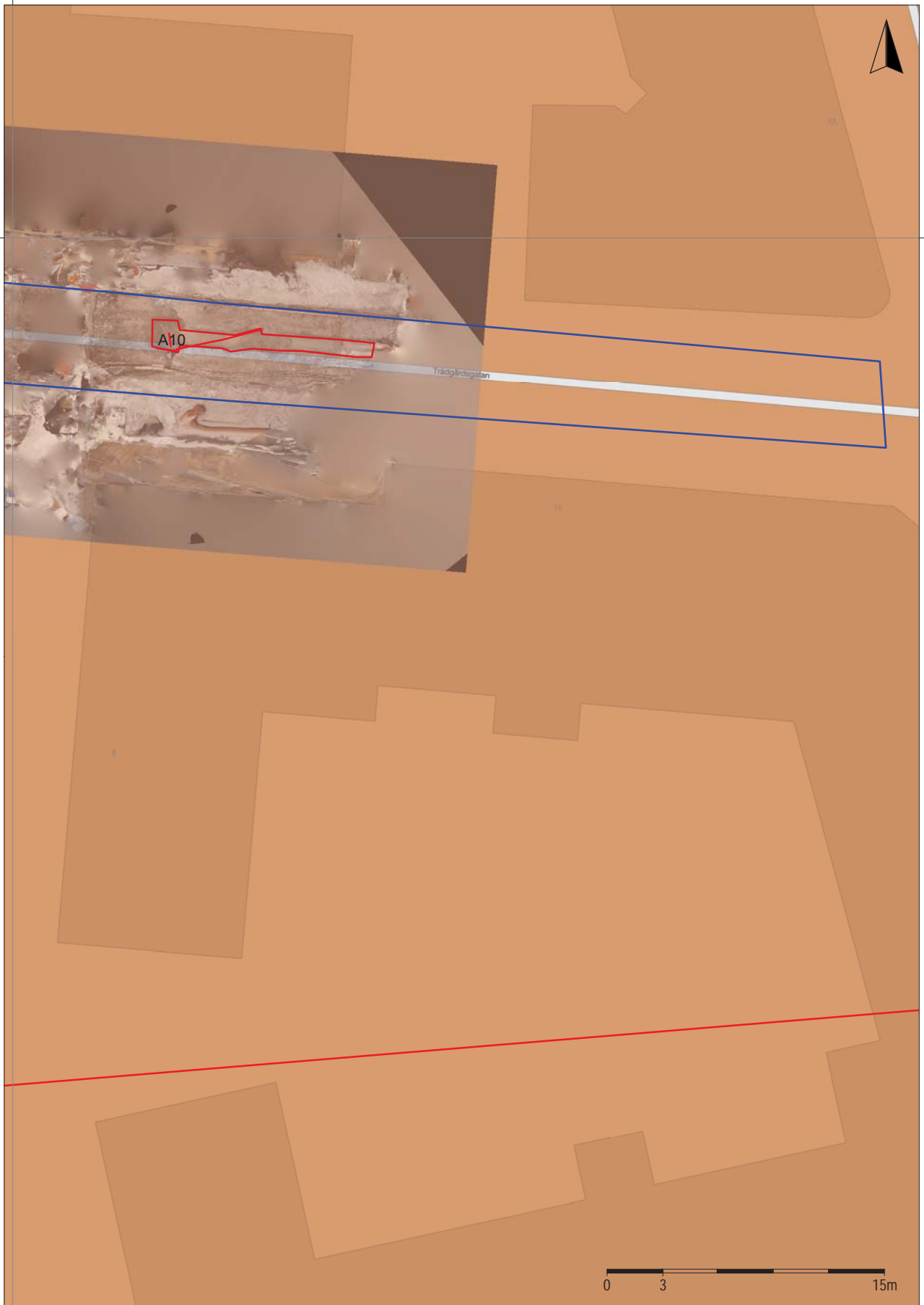
Figur 5. Schaktplan med schaktsträcka (blå) och påträffade anläggningar (röd) markerade. Skala 1:300.

536200

647400

647400

Figur 6. Foto mot Ö, Roger Lundgren, ÖM.

mitt en ställvis något djupare urschaktning. Detta med anledning av att dagvattenbrunnar här skulle anslutas till en befintlig dagvattenledning längs Apotekaregatan. Det totala schaktdjupet kring den nya dagvattenbrunnen och -ledningen uppgick till ca 0,8 m.

Under asfalten fanns bärlager av påfört grus i flera nivåer som torde utgöra olika inte alltför ålderstigna gatuinkarnationer.

I västra delen av undersökningsområdet framkom ett äldre heterogent kulturlager på ca 0,50 – 0,60 meters djup. Lagret var av något humös karaktär och utgjordes till stor del av brun lerig sand/grus vari bland annat trärester, ben, tegelkross/-brockor, järnspik/-tenar samt murbruk kunde observeras. Lagrets karaktär var ställvis varierade och eventuella framtida undersökningar kan säkerligen differentiera mellan olika ingående lager vilket den nu aktuella schaktningsövervakningen inte riktigt mäktade med beroende på det något begränsade schaktdjupet. Mellan det underliggande kulturlagret och de ovanpåliggande moderna bärlagren fanns ett

tunt diffust brungrått sandlager av något lerig karaktär. Lagret skulle kunna utgöra omtrampade rester av en äldre vägbeläggning av påförd brun sand som delvis blandats upp med det underliggande kulturlagret. Marknivån längs gatans sträckning bedöms i ett äldre skede varit något mera fallande mot öster, vilket medför att schaktets botten, som utgår från aktuell höjdnivå, kan sägas skära något diagonalt uppåt genom lagernivåerna. I västra delen framträder alltså det underliggande kulturlagret tydligare eftersom schaktningsarbetet kommit ner i lagret emedan schaktet mot öster förefaller ha en något mera diffus karaktär då schaktbotten inte riktigt brutit igenom lagret som ligger ovanför kulturlagret. I schaktets östliga del berördes huvudsakligen gulbrun lera eller moderna bärlager av schaktningsarbetet.

Utöver de ovan nämnda lagren observerades även ett antal anlagda konstruktioner. Majoriteten av dessa bestod av förmodade stolphål (A1–4) samt några gropar (A7–9) som påträffades i schaktets nordvästra

Figur 7. A10. Foto mot SV, Roger Lundgren, ÖM.

del. Anläggningarna är sannolikt inte alltför ålderstigna utan torde sammanhöra med de ovan nämnda gatuni-värna såsom någon slags stängsling/plank.

I schaktets östra del påträffades emellertid en något mera svårtolkad konstruktion i form av trästockar/grövre plankor (A10). Stockarna/plankorna påträffades på ca 0,8 meters djup i samband med ställvis djupare schaktning inför planerade dagvattenledningar. I och med att det erfordrade schaktdjupet uppnåddes i stort sett samtidigt som stockarna framträdde undersöktes de inte vidare utan kvarligger. Stockarnas placering och riktning kan svårligen sammankopplas med gatans kända sträckning.

Det finns dock en omständighet vad gäller Trädgårdsgatans historiska sträckning som nog bör påpekas i sammanhanget. Aktuell undersökning har tolkat de påträffade lagren som om gatans sträckning är identiskt med den historiska såsom den framträder ur det historiska kartmaterialet. Utifrån de kartrektifieringar mot modern geodata som gjorts i samband med

undersökningen framträder dock en diskrepans som gör gällande att Trädgårdsgatans historiska sträckning borde ligga något nordligare än nu. Det medför i så fall att den förmodade tomtgränsen som omtalas ovan i samband med (åtminstone) anläggningarna A1–4 därmed skulle ligga mot gatans södra sida istället för mot den norra. Som en följd av detta skulle de observerade stockarna/plankorna i så fall snarare härröra från tomtmark istället för gatumark med allt vad det medför. Denna diskrepans beror troligen på en oprecis georeferering av kartmaterialet. Alternativet är att det historiska kartmaterialet i det aktuella området inte noterats helt i överensstämmelse med den då aktuella verkligheten. Det bör noteras att lantmätarna i allmänhet ofta kan sägas ha producerat kartmaterial av rent häpnadsväckande kvalitet med tanke på de tekniska hjälpmedel som stod dem till buds. Undertecknad gör därför bedömningen att diskrepansen uppkommit genom ett eget tekniskt tillkortakommande. Dock utan att närmare kunna precisera riktigt vari denna misräkning skulle bestå.

Referenser

Romedahl, H. 2021. *Arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakning Byte av fjärrvärme i Apotekaregatan och nya brunnar i Storgatan*. Rapporter från Östergötlands museum 2021:11. Linköping.

Alvin = Plattform för digitala samlingar och digitaliserat kulturarv. Digital resurs via <https://www.alvin-portal.org/>

ArkivSök = Historiska kartor hos Lantmäteriet. Digital resurs via <https://arkivsoek.lantmateriet.se>

KMR = Kulturmiljöregistret. Digital resurs via <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Stadsplan 1651. *Accurata Deleniatio öfver Lincoping stadh*. Johan de Rogier. Aktbeteckning D64-1:3 ur Lantmäteristyrelsens arkiv

Stadsplan 1696. *Geometrisk grundriktning öfver Linkiöping Stadh*. Linköpings stadsbibliotek via Alvin.

Stadsplan 1700. *Geometrisk Charta öfver Linkiöpings Stads Afbrände samt Qwarlemde deblar*. A. Nilsson. Linköpings stadsbibliotek via Alvin.

Stadsplan 1757. *Linkjöpings stadsGrundritning uti Östergötland*. Karl Jakob Vallberg. Aktbeteckning D64-1:22 ur Lantmäteristyrelsens arkiv

Bilaga 1 Anläggningsbeskrivningar

Förmodade stolphål längs norra schaktkanten.	
A1	Förmodat stenskott stolphål (ø 0,40) med bevarad rest av stolpe. Brun sandig silt. Skoningssten troligen ø 0,20 – 0,25. Kvarligger/ej undersökt.
A2	Förmodat stolphål (ø 0,35). Brunt grus, någon mindre sten. Kvarligger/ej undersökt.
A3	Förmodat stolphål (ø 0,30). Brunt grus, någon vittrad sten. Kvarligger/ej undersökt.
A4	Förmodat stolphål (troligen omkring ø 0,30). I schaktkant/vägg. Brunt grus. Ligger möjlig skoningssten i övre Ö del. Kvarligger/ej undersökt.
A5	Område/lager med mer ben, trä (rötter?) och annat liknande avfall.
A6	Område/raseringslager med tegelbrockor, kol, grus och bruk.
A7	Förmodad grop med sten och grus.
A8	Förmodad grop med sten och grus.
A9	Förmodad grop med grus och glas.
A10	Oidentifierad träkonstruktion. Ej undersökt/kvarligger.
Lager	
L1	Återfyllt schakt med blandmassor, brun sand, tegelkross, kol, grus, bruk mm.
L2	Modern gulbrun sand.
L3	Brunt lerigt humöst kulturlager med trärester, ben, tegelkross och enstaka bruk.
L4	Brunbeige sand med inslag av material av samma typ som L3.
L5	Som L3 men med större inslag av tegel och bråte.
L6	Som L4.
L7	Omrört blandlager. Mellanting mellan L5 & L8.
L8	Kulturlager med rikligt ben, trä, gödsel? Samt något bruk, tegel och enstaka glas.
L9	Grått lerigt sandlager. Går in under L8.
L10	Sand med rikligt inslag av småsten/grövre grus.

Bilaga 2 Foton

A1. Foto mot N, Roger Lundgren, ÖM.

A2. Foto mot N, Roger Lundgren, ÖM.

A3. Foto mot N, Roger Lundgren, ÖM.

A4. Foto mot N, Roger Lundgren, ÖM.

A10. Foto mot S, Roger Lundgren, ÖM.

A10. Lodfotomontage med A10. Foto och bearbetning Roger Lundgren, ÖM.

Under vinterhalvåret år 2020–21 utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning på Trädgårdsgatan i Linköping. Schaktningsövervakningen omfattade drygt 700 m² schakt. I schaktet observerades huvudsakligen blandade raseringsmassor. I en något djupare del avsedd för en dagvattenledning påträffades rester av en möjlig träkonstruktion. I schaktet som helhet framkom i övrigt sparsamt av större arkeologiskt intresse.

ISSN 1403-9273

Rapport 2023:12